

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Пінаєва Ольга Юріївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
Тетерук Роман Олегович,
здобувач вищої освіти СВО Доктор філософії,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
Дамзін Олександр Вікторович,
здобувач вищої освіти СВО Доктор філософії,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Вступ. Провідним напрямком різнобічного розвитку особистості майбутнього педагога є моральне виховання. Проблема є досить актуальною у сучасних умовах, оскільки моральна культура є фундаментом загальної культури особистості. Наявність високого рівня культури естетичної, фізичної, інтелектуальної при відсутності культури моральної може не сприяти, а навпаки гальмувати прогресивний розвиток суспільства. Так, на думку А. Ейнштейна, майбутнє людства залежить не від науково-технічного прогресу, а від морального виховання. Подібну думку висловлював у свій час ще Аристотель, зауважуючи: «Хто рухається уперед в знаннях, але відстає у моральності, той більше йде назад, ніж уперед».

Ціль пропонованих до збірника матеріалів полягає у змістовому наповненні пропонованої магістрам педагогічних університетів вибіркової дисципліни «Формування моральних норм поведінки майбутніх педагогів».

Стан досліджуваності проблеми. Проблема морального виховання досить широко досліджувалась і досліджується у філософській та психолого

педагогічній літературі. В Україні та далеко за її межами відомі фундаментальні наукові праці з проблем морально – духовного виховання особистості І. Беха, які слугують фундаментом дослідження цього напрямку виховання у найважливіших його аспектах. Вагомий внесок у дослідження проблем морального виховання особистості зробили такі відомі вчені як: М. Боришевський, М. Красовицький, О. Киричук та ін. Удосконалюють традиційні та розробляють інноваційні методики морального виховання Т. Демянюк, С. Коваленко, Н. Хамська, Т. Авксентьева та ін. Вітчизняна педагогіка збагачена досить цікавим досвідом морального виховання особистості, зокрема досвідом формування моральної свідомості та моральної поведінки відомих зарубіжних вчених: Л. Кольберга, Х. Штольца, К. Шварцмана та ін.

Матеріали та методи. На основі аналізу психолого-педагогічної і філософської літератури з проблем морального виховання, вивчення інтересу до цієї проблеми здобувачів вищої освіти шляхом анкетування і методики незакінчених речень, а також практики організації морального виховання у вищій школі нами було визначено змістовий контент вибіркової дисципліни «Формування моральних норм поведінки майбутніх педагогів».

Результати та обговорення. У *вступній лекції* передбачається вивчення наступних питань: Всебічний розвиток особистості як мета виховання у вітчизняній педагогіці. Роль і місце морального виховання у всебічному розвитку особистості. Моральне виховання як педагогічна проблема. Специфіка моралі. Складові моралі та моральної поведінки. Структура моральної свідомості. Спрямованість морального виховання на формування морального стрижня особистості (моральних поглядів, моральних переконань, переконання, моральної спрямованості). Моральність і духовність. Причини зниження рівня моральної культури та духовних криз особистості: негативний вплив довколишнього середовища та засобів масової інформації, подвійна суспільна мораль (декларація моральних цінностей на словах і низький рівень моральної культури в поведінці та діяльності); причини, пов'язані з недоліками виховної

роботи освітніх закладів, причини особистісного характеру (слабка воля, невміння контролювати свої бажання та дії, залежність від своїх «нездорових» пристрастей) [1; 4] Етапи морального виховання: ознайомлення з морально етичними нормами та їх засвоєння; внутрішнє прийняття норм, правил і принципів моральної поведінки на підставі формування позитивного ставлення до них; перехід засвоєних моральних норм, правил і принципів у моральні переконання; формування моральної спрямованості особистості; контроль думок. Моральне виховання у працях Г. Песталоцці, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, А. Макаренка, Ш. Амонашвілі та інших видатних педагогів.

Тему *«Моральна вихованість особистості як результат морального виховання, показники та методи її діагностування»* ми зорієнтували на вивчення таких питань: Моральна вихованість особистості як результат морального виховання. Зовнішні та внутрішні показники моральної вихованості: поведінка, дії та вчинки; ставлення до інших, до себе, до виконання професійних обов'язків; зовнішній вигляд; рівень моральної свідомості. Спостереження, створення виховних ситуацій, бесіда, вивчення продуктів як методи діагностування моральної вихованості. Принципи як вихідні положення, дотримання яких забезпечує ефективність виховання морально-етичних норм, принципів і правил поведінки та професійної діяльності. Безумовне позитивне ставлення до особистості. Опора на позитивне. Поєднання поваги з вимогливістю. Поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності. Єдність та послідовність виховних впливів. Прихованість виховних впливів. Емоційність морального виховання. Врахування індивідуальних та вікових особливостей. Систематичність та наступність у формуванні морально-етичних норм [1; 2].

Тема *«Методи виховання моральної свідомості, морально-етичних норм поведінки, її оцінювання і корекції»* спрямована на ознайомлення здобувачів вищої освіти з наступними питаннями: Моральні норми, принципи, правила як регулятор моральної поведінки. Свідомість, підсвідомість, діяльність,

оцінювання та корекція як категорії, що лежать в основі класифікації методів морального виховання. Роль методу прикладу як переконливого аргументу і зразка для наслідування у демонстрації привабливості тієї чи тої моральної норми та вихованні зневаги до прояву негативного у поведінці. Переконування як метод словесно-емоційного впливу на почуття, свідомість та поведінку для формування переконань, моральних рис та поглядів. Умови його ефективності: ставлення до викладача, переконливість аргументів, почуття міри, уникнення повчань, моралізування, нотацій, що викликають протидію; врахування індивідуальних особливостей. Моральна дискусія як обговорення проблеми, що передбачає суперечливі погляди. Ситуації морального вибору [1; 2; 3].

Педагогічно доцільна самопрезентація. Умови успішності конструктивної самопрезентації (тактовність, ерудиція, професіоналізм, наявність внутрішньої культури, власної позиції, почуття розумного та доречного гумору тощо). Маніпулятивні стратегії самопрезентації. Роль методів включення в діяльність у формуванні морально-етичних норм. Метод виховних ситуацій: спеціально створені, природні, ситуацій вибуху, ситуації морального вибору. Спрямування природних ситуацій у виховне русло. Вимога (пряма, непряма). Доручення. Рольова гра. Привчання. Методи оцінювання і корекції поведінки. Заохочення (ефективні, неефективні). Вимоги до заохочень (об'єктивність, гласність, несподіваність, врахування вікових та індивідуальних особливостей, врахування прикладених зусиль, порівняння минулих та теперішніх досягнень та ін.). Покарання як метод корекції морально-етичної поведінки: за і проти [1].

Важливою в структурі цієї дисципліни є тема *«Психологічні механізми формування морально-етичних норм поведінки»*, яка включає розгляд питань, пов'язаних зі шляхами формування морально-етичних норм поведінки: Психологічні механізми формування морально-етичних норм поведінки як шляхи розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості. Ідентифікація як процес ототожнення себе з іншою людиною, внаслідок чого відбувається несвідоме присвоєння морально-етичних цінностей та способів поведінки. Наслідування як цілеспрямоване відтворення манер, вчинків і звичок інших

людей. Конформність як зміна власної поведінки або поглядів внаслідок тиску групи. Зовнішня та внутрішня конформність. Вживання в соціальну роль, наслідком якої є засвоєння особистістю норм і способів поведінки, яких вимагає її соціальна роль. Емоційне обумовлювання як шлях закріплення позитивної поведінки на основі виникнення позитивних емоцій і припинення негативної на основі виникнення негативних емоцій [1; 4].

Завершується вивчення цієї важливої і актуальної в сучасних умовах теми темою *«Роль особистості педагога у формуванні морально-етичних норм поведінки здобувачів освіти»*, що передбачає обговорення наступних питань: Педагогічні здібності та особистісні якості в контексті управлінської діяльності викладача вищої школи. Складові педагогічного авторитету викладача закладу освіти в контексті морально-етичних вимог. Професійний педагогічний обов'язок та професійна гідність викладача закладу освіти. Штампи й стереотипи у поведінці педагога. Неприпустимість і подолання у собі «управлінського чванства», зарозумілості, самовпевненості, безкомпромісності. Конформізм і нонконформізм. Наявність власної позиції та максимальний прояв індивідуальності. Толерантність, тактовність, терпимість до інакомислення, прагнення до взаєморозуміння як складові культури викладача вищої школи. «Професійні захворювання» (амбіційність, максималізм, підозрлість, уразливість) та проблеми, які вони породжують у педагогічному колективі. Етика громадянськості і політична культура викладача. Культура мови викладача. Роль самовиховання в управлінській діяльності викладача закладу вищої освіти. Морально-етичне самовиховання особистості як здатність свідомо та активно керувати своїми діями і поведінкою, спрямовуючи внутрішні механізми свого розвитку. Методи та прийомами морального самовиховання: самонавіювання, самопереконавання, самонаказ, самосхвалення, самоконтроль, самозаохочення, самокритика тощо. Адекватна самооцінка, самопізнання і самоаналіз. Способи самопізнання і самооцінки морально-етичних якостей: порівняння своїх результатів з ідеалом; спостереження за діями та вчинками інших людей і проведення паралелей з собою;

вислуховування зауважень та порад в особисту адресу [2; 4].

Висновки. Визначений нами змістовий контент вибіркової дисципліни для майбутніх педагогів «Формування моральних норм поведінки майбутніх педагогів» допоможе акцентувати увагу на гостроті і актуальності в сучасних умовах проблеми морального виховання молоді та сприяє всебічному аналізу норм і правил, які регулюють морально-етичну поведінку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каплінський І. Асаулюк О. Пінаєва. Етика викладача вищої школи та морально-етичне виховання студентів.: навчальний посібник. Вінниця: Твори, 2022. 222 с.

2. Каплінський В. В., Акімова О. В. Зміст та особливості викладання навчальної дисципліни «Етика керівника закладу загальної середньої освіти». *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія.* Вип. 49. Вінниця: «Твори», 2018. С.123 – 129.

3. Хникін О. В., Каплінський В. В. Організаційно-педагогічні умови виховання морально-вольових якостей підлітків у процесі позашкільної роботи з фізичної культури. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія.* Вип.70. 2022 р. С. 67 – 73.

4. Пінаєва О. Ю. Професійне навчання і перенавчання дорослого населення Вінниччини. *Сучасні інформаційні технології навчання та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* Зб. наук. праць. Вип. 35. Редкол.: І.А.Зязюн та ін. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2012. С. 365-370.